

ובפרט שמפורש בפרש"י לעיל עה"פ"י
 „ועיני לאה רכות“, „שהיתה סבורה לעלות
 בגורלו של עשו ובכתה שהיו הכל אומ"
 רים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן
 הגדולה לגדול והקטנה לקטן"²⁰, והיינו
 שלא רצתה לעלות בגורלו של עשו, אף
 שעייז יכולה להחזירו למוטב²¹.

והביאור בזה – ע"פ פנימיות הענינים:

אע"פ שכל שלשת האבות, אברהם יצ"ח
 חק ויעקב, נקראים בשם „אבות“ (כמרוז"ל
 „איז קורין אבות אלא לשלשה"²²), לפי
 שהמדות דאברהם יצחק ויעקב עברו ב-
 ירושה לכך אדם מישראל²³, מ"מ, יש מע-
 לה ביהססם של כל ישראל ליעקב אבינו
 לגבי היחס לאברהם ויצחק. דלהיות שרק
 יעקב היתה „מטתו שלימה"²⁴ (דלא כאבר-
 הם שיצא ממנו ישמעאל ויצחק שיצא ממנו
 עשו²⁵), הרי מובן, שהוא עיקר ה„אבות"
 של עם ישראל, ה„כלל" של כל בני עד
 סוף כל הדורות (ובלשון רבינו הזקן²⁶, ד-
 נשמת יעקב היתה „כלולה מכל הנשמות
 שבישראל"), ולכן נק' „אומה זו" בשם „עם
 ישראל" (שמו של יעקב).

והנה אף שכל חילוקי המדרגות שב-
 ישראל שרשם מהאבות, כפי שהם ביעקב
 הרי הם בגדר „כלל", והחילוקים שבישר-
 אל נתגלו בפועל ע"י בני יעקב, י"ב שב-

(19) ויצא כט, יז.

(20) והוא כדעת רב בב"ב כנג, א. וראה בר
 פ"ע, טז. תנחומא ויצא ד. ועוד. וראה לקמן הערה
 45.

(21) ראה בארוכה במפרשי רש"י פרשתנו שם
 לב, כג (נחלת יעקב, משכיל לדוד, באר בשדה, וכן
 בבאר בשדה ויצא שם).

(22) ברכות טז, ב.

(23) ראה תו"א ר"פ וארא.

(24) ראה פסחים נו, א. ויק"ר פליו ה. ספרי
 ואתחננו ו, ד. האינו לב, ט.

(25) תניא אגהיק ס"ז (קיא, סע"ב).

טים, שכנגד הי"ב אופנים וחילוקי עבודה
 שישנם בישראל²⁷.

ויש לומר, שחילוקי הדרגות שבעבודת
 השבטים, גילוי מקורם מיעקב, הוא באמ-
 צעות האמהות, רחל לאה (בלהה זולפה),
 שכנו את בית ישראל²⁸ [וזהו בהתאם לה-
 הפרש בין חלק האב וחלק האם בולד
 הנולד, שמציאות הבן באה מטיפת האב²⁹,
 והתחלקות הולד לציורים פרטיים באה
 על ידי שהייתו תשעה חדשים בבטן ה-
 אם³⁰].

ולכן מצינו שקריאת שמות השבטים,
 שכל שם יש לו פירוש וביאור שלו המורה
 על תכונתו הפרטית של בעל השם, היתה
 על ידי האמהות רחל ולאה דוקא, ולא על
 ידי יעקב, כמבואר במק"א³¹.

ד. והנה אף שבפרטיות ישנם י"ב
 שבטים שהם י"ב דרכים ואופנים בעבודת
 ה', בכללות הרי הם נחלקים לשני אופני
 עבודה – צדיקים ובעלי תשובה [כידוע
 שעבודת התשובה אינה רק במי שחטא
 ופגם ועבר את הדרך, אלא היא סדר מיו-
 חד בעבודת ה', ושייכת גם בצדיקים³²]:
 עבודת הצדיקים היא בעולם הקדושה,
 בקיום התורה והמצוות, ואילו עבודת
 התשובה מורה על העבודה להפוך את
 הרע לטוב, ובכללות יותר, להעלות את
 החול לקודש.

וזהו החילוק בין עבודת בני לאה
 ועבודת בני רחל, וכמוכח ממ"ש בזהר³³
 בטעם שעיקר יסוד המזבח הי' בחלקו של

(26) רות ד, יא.

(27) ראה פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פרק
 קיא (עא, ג).

(28) ראה תניא פ"ב. וראה סה"מ תרנ"ט ע' ג.

(29) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 96 ואילך. ו-
 ראה בהערות שם.

(30) תו"א ר"פ ויחי (מה, סע"א). לקו"ת דרושים
 לר"ה ס, ד. ר"פ האינו. ובכ"מ.

(31) ח"א רנט, א.

ועפ"ז יש לפרש מה שנאמר, "ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה": רחל מורה על עבודת הצדיקים, צדיק דמעיקרא, "יפת תואר ויפת מראה", בלי מום ופגם (ד"תואר היא"י בציר תמונת האברים שהם כל אבר לפי הראוי לו בתמונתו הנצרכת... ומראה הוא"י זיו קלסתר פנים כו", שקאי על השלימות ברמ"ח מצות עשה, הנקי רמ"ח אברין דמלכא, ושס"ה ל"ת כנגד שס"ה גידין השייכים להארת פנים⁴¹); ולאה מורה על עבודת התשובה, שזהו ענין הבכ"י דלאה, "ועיני לאה רכות", דככ"י קשורה עם עבודת התשובה.

והנה ביעקב נאמר⁴², "ויאהב יעקב את רחל", כי מצד יעקב עיקר העבודה היא עבודת הצדיקים, כמ"ש "ויעקב איש תם יושב אהלים"⁴³, העבודה ב"פנים" בתחום הקדושה עצמה⁴⁴, ולא לצאת לחוץ לה - עלות החוץ לקדושה.

וזהו הפירוש הפנימי במרוז"ל, "שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן", ד- מצד עבודת לאה שהיא בחי' עבודת בעלי תשובה, הרי היא שייכת⁴⁵ להחזיר עשו למוטב, משא"כ רחל שענינה עבודת ה- צדיקים⁴⁶.

בנימין דוקא ולא בחלקו של יהודה⁴⁷, אף שיהודה הוא "גבוה מכל השבטים", לפי שבנימין ה' צדיק, משא"כ יהודה, שה' מבני לאה ש"וישנאו"⁴⁸ והשתתפו בחטא מכירת יוסף, הרי אף שעשה תשובה, אין יסוד המזבח עומד בחלק של בע"ת אלא בחלקו של בנימין שה' צדיק⁴⁹. ומזה מובן, ש(עשרת⁵⁰) השבטים שהשתתפו ב- מכירת יוסף, אף שעשו תשובה, אינם ב- דרגת דיוסף ובנימין, בני רחל, שהם דוקא בדרגת צדיק דמעיקרא⁵¹.

ואולי יש לומר, שיסוד החילוק בין עבודת השבטים, מה שבני לאה ענינם (בעיקר) עבודת התשובה⁵² ויוסף⁵³ ובני- מין עבודת הצדיקים, שרשו בהאמהות, דלאה שייכת לעבודת בעלי תשובה⁵⁴ ור- חל לעבודת הצדיקים⁵⁵.

(32) בזהר שם: אוכל כמורח חצי אמה ובדרום חצי אמה. וראה משנה מדות רפ"ג. ניצוצי זהר שם. עזרת כהנים למדות שם (בית יוסף) אות ב' ד"ה בדרום.

(33) וישב לו, ד.

(34) ראה סה"מ תרכ"ו ע' קיא (בהוצאת תשמ"ט). ובהוצאות שלפניו (צילום בחי' הר"ש סופר) ע' קל). (35) כ"ה כסה"מ שם. ובוהר שם מובן דבעיקר הוא בכני לאה, ד"וישנאו אותו", משא"כ בכני השפ- חות. ע"ש.

(36) ראה גם אוה"ת שה"ש (כרך ב) ע' תרנ.

(37) להעיר שראובן, בנה הבכור של לאה, הוא שפנח בתשובה תחלה (ב"ר פפ"ד, יט).

(38) לפעמים מבואר דיוסף ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר" (ויצא ל, כד) ענינו לעשות מ"אחר", ב"ו, ענין התשובה (ראה אוה"ת ויצא רב, א ואילך. שם ויחי שפן. סע"א ואילך. ועוד). וראה תו"א וישב ד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים (כת, ב) ובביאור ע"ז בתו"ח, אוה"ת כו' - דיוסף הוא בחי' בירור שני, למעלה מבירורים דבי"ע.

(39) ראה תו"א ר"פ ויחי (ועוד), בפי', "ראה ה' בעניי" (ויצא כט, לב), "שמע ה' כי שנואה אנכי" (שם, לג), שהוא בחי' המרירות והריחוק, השייכת לעבודת התשובה. ע"ש.

(40) סה"מ תרכ"ח ע' קה ואילך.

(41) ראה גם פרש"י ויצא שם (כט, יז).

(42) ויצא כט, יח.

(43) תולדות כה, כז.

(44) ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 110 ואילך.

(45) להעיר שרש"י בפי' עה"ת לא כתב כלשון

הגמ' בדברי רב, "לא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה". וראה ב"ר שם (פ"ע, טז. פ"א, ב): קשה היא התפלה שבטלה את הגזירה ולא עוד אלא שקדמה לאחותה.

(46) להעיר מפרש"י ויצא (ל, כב), "זכר לה כו' ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים", וכפרש"י

„בזאת נאות לכם גוי' להמול גוי' ואת בנותיכם נקח לנו גוי'“.

כלומר: אף שבפועל נתחייבו אנשי שכס מיתה מפני חטאם⁵⁰, ולכן נהרגו ע"י שמעון ולוי, אחי דינה, מ"מ, כדי שרצונה של אותה צדקת, „דינה בת לאה“, יתקיים במקצת עכ"פ, הרי קודם הריגתם נמולו⁵¹, שזהו הסימן של כריתת ברית עם משפחת אברהם.

זאת ועוד: בנות שכס – שאליהן יצאה דינה להחזירן למוטב – נלקחו בשבי על ידי בני יעקב⁵², ובפשטות נעשו שפחות בביתם של בני יעקב.

ו. ומכאן – הוראה לנשי ישראל:

אע"פ ש„כל כבודה בת מלך פנימה“⁵³, ונשים נקראות „עקרת הבית“⁵⁴, לפי ש- עיקר תפקידם הוא לבנות בית בישראל, שבשביל זה הן צריכות להשאר ב„פנים“, „פנימה“ דוקא – הרי אותן הנשים שחוננו בתכונות מיוחדות שביכולתן להשפיע גם בחוץ, עליהן לנצל תכונה זו באופן דצני- עות לשם שמים, לקרב את הלכות לעבו- דת ה' ולהחזיר בנות ישראל הנמצאות ב„חוץ“ למוטב.

ואף שמוכן ופשוט, שהשתדלות זו צריכה להיות כיאות לבת ישראל באופן

וזהו מ"ש רש"י „על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו“, והיינו לפי שתכונה זו של דינה לפעול בחוץ, באה לה בירושה מלאה, להיותה „בת לאה“, שתוכן עבודתה היא בחוץ, להפוך את הרע שבחוץ לטוב.

אלא שכפי שענין זה הוא במקורו, אינו בגלוי כ"כ, ולכן לא רצתה לאה ליפול ביד עשו, משא"כ כשבא בפירוט ובהת- חלקות אצל השבטים, אזי מתגלה תוכן עבודה זו דיציאה, העבודה דעשיית בע"ת.

ה. ויש להוסיף, דאע"פ שבפועל ה' מכשול אצל דינה, הרי הטעם לזה הוא כפרש"י (כנ"ל) לפי שזה ה' עונש ליעקב על שמנעה מאחיו, שמזה גופא מובן שאין יציאתה מעשה בלתי רצוי, כי ה' ככוונה לשם שמים להחזירן למוטב.

ואולי יש לומר, שדבר זה – שהיציאה היתה כדי להחזירן למוטב והוא דבר טוב – בא לידי ביטוי בכך, שנתקיים מעין מטרת יציאת דינה להחזירן למוטב, שהרי בני יעקב פעלו על אנשי שכס שימולו כל זכר⁵⁵, שזהו ענין של גיור⁵⁶ שה' נהוג בימים ההם כדי להיכנס למשפחת אבר- הם, ומובן בפשטות, שכניסה זו היתה לא רק בנוגע לאנשים אלא גם בנוגע לבנות הארץ, הנשים והבנות, כמפורש בקראי

(50) ראה לקו"ש ח"ה ע' 190 הטעם שנתחייבו מיתה ע"ד הפשט. וראה בהנסמן שם דיצות ה- ראשונים הטעם שנתחייבו מיתה.

(51) להעיר מל"ת להאריז"ל פרשתנו: בחטא אדה"ר נתערבו הניצוצין... הקליפות, לכן שכס שה' בו ניצוץ אדה"ר חשק כיכ בדינה לכן נהרג אחר תקונו אחר שעשה ברית מילה. וראה נחל קדומים פרשתנו עה"פ.

(52) פרשתנו לד, כט.

(53) תהלים מה, יד.

(54) ולהעיר שזה נאמר על רחל (רש"י ויצא לא, ד. ויגש מו, יט. וראה כ"ר פע"א, ב. במדכ"ר פי"ד, ח).

שם, כג. והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. אבל מובן דשאני „שהיו הכל אומרים“ הנאמר בלאה, שנקבעו ב' הבנות לב' הבנים (ראה ב"ר שבהערה שלפניו). וראה ע"ז הדעת טוב עה"פ כאו). מזה ש„היתה (רחל) מצירה כו' ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כו' שאין לה בנים“.

(47) פרשתנו לד, כד.

(48) ראה רדב"ז להל' מלכים ספ"ט. כלי יקר לד, כה. תורה שלימה שם, כו (אות נט). וראה ב"ר שם (פע"ו, ט. פ"פ, ד ובמפרשים) הדיעה שדינה נשאה לאיב וגיירה אותו.

(49) לד, טר"טו.